

Bouwsteen ten behoeve van het Strategisch Plan Natura 2000

Soorten van de Vogelrichtlijn¹ voor zover betrokken bij de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

A199 Zeekoet² *Uria aalge*, niet-broedvogel **DEFINITIEF (4 november 2022)**

Deze bouwsteen richt zich op de Zeekoet in de hoedanigheid van niet-broedvogel. Deze soort is bijna het gehele jaar door op grote delen van de Noordzee te vinden. Jonge dieren komen vanuit de kolonies in Groot-Brittannië in de zomer al naar het Nederlands Continentaal Plat. Daar zijn jaarrond ook de grootste concentraties te vinden. In het najaar en gedurende de winter nemen de aantallen geleidelijk toe om te pieken in februari. Vooral in november duikt de soort ook op in de kustwateren. Zeekoeten eten vooral rondvis. In het broedseizoen zijn Zeekoeten voedselspecialisten en voeren ze hun jongen in de kolonies vooral kleine haringachtigen en zandspieringen. Het (vissen)voedsel wordt duikend bemachtigd. In Nederland verblijft in de winter 2-3% van de flyway-populatie.

I. Samenvatting

Landelijk doel³

Vigerende landelijke doel (zie doelendocument, ministerie van LNV 2006) <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.</i>	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied
Voorgestelde nieuwe landelijke doel 2030/2050 <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor een populatie van ten minste 88.000 vogels (seizoensgemiddelde⁴), waarmee een gunstige Staat van Instandhouding wordt behouden.</i>	88.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Gunstige Referentiewaarde Populatie <i>Omvang populatie behorende bij de toestand waarin een populatie in ons land in een ecologisch 'gezonde' situatie verkeert (zie Vogel et al. 2021).</i>	88.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Huidige populatieomvang <i>Gemiddeld aantal vogels in de periode 2014/15-2019/20 (seizoensgemiddelde).</i>	128.000 vogels (seizoensgemiddelde)

Voorstel voor regionale opgave

Het voorgestelde landelijke doel voor 2030 en 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. Omdat de Zeekoet alleen voorkomt in de rijkswateren is de regionale opgave voor de rijkswateren synoniem aan het landelijk doel. Omdat er geen aanvullende landelijke opgave is (het verschil tussen de huidige populatieomvang en de gewenste populatieomvang in 2030/2050), is er ook geen regionale opgave om een veilig populatieniveau te bereiken (tabel 1). In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt.

¹Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB 2010, L 20), zoals laatstelijk gewijzigd bij verordening (EU) nr. 2019/1010 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 (PB 2019, L 170).

²Genoemd in Bijlage I van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000-gebieden relevant als niet-broedvogel.

³Het vigerende landelijke doel is niet zonder meer te vergelijken met het voorgestelde nieuwe landelijke doel. Bij het voorgestelde nieuwe landelijke doel is gebruik gemaakt van sinds 2006 beschikbaar gekomen nieuwe gegevens en informatie, correcties en voortschrijdend inzicht m.b.t. de in Nederland aanwezige vogelpopulaties (zie ook van Kleunen et al. 2017). Daarnaast zijn er verschillen in de systematiek om de landelijke doelen te bepalen (ministerie van LNV 2006, Vogel et al. 2021).

⁴De som van maandelijkse schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Seizoensgemiddelde is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk van elkaar kunnen wisselen. Ze geven een betrouwbaarder beeld dan seizoensmaxima, waar toeval een grotere rol speelt.

Tabel 1. Voorstel voor opgave (aantal vogels, seizoensgemiddelde) per regio (hier alleen rijkswateren) van de populatie van de Zeekoet als niet-broedvogel voor 2030 en 2050. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. De trend voor de rijkswateren is niet bepaald, echter wanneer het aandeel binnen de rijkswateren meer dan 70% betreft wordt aangenomen dat de trend in deze regio overeenkomt met de landelijke trend.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2030/2050
rijkswateren	128.000	100%	matige toename	88.000
Landelijk	128.000	100%	matige toename	88.000

Prioritering

De Zeekoet bevindt zich als niet-broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen

1. Staat van Instandhouding (SvI)

De huidige SvI van de Zeekoet als niet-broedvogel wordt als ‘gunstig’ beoordeeld:

Verspreidingsgebied	gunstig
Populatie	gunstig
Leefgebied	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	gunstig

Het verspreidingsgebied van de Zeekoet in Nederland (het Noordzeegebied) is op de lange termijn niet kleiner geworden waarmee dit aspect als ‘gunstig’ wordt beoordeeld. Ook het aspect populatie wordt gunstig beoordeeld op basis van de gecombineerde lange termijntrend van Alk/Zeekoet (beide soorten zijn bij tellingen per vliegtuig lastig uit elkaar te houden, maar Zeekoet is de talrijkste van de twee). De stand bevindt zich ook boven de Gunstige Referentiewaarde (GRW), zie box 1, tabel 2, figuur 2. De GRW is gebaseerd op de voor mariene viseters relatief gunstige referentieperiode 1990-2005 (Vogel et al. 2021). In deze periode was te intensieve visserij reeds afgebouwd, waarna ingezet werd op meer duurzame exploitatie van de visbestanden in de Noordzee (CLO 2022). Gegevens over eventuele verspreidingsveranderingen zijn onbekend. De kwaliteit van het leefgebied en het toekomstperspectief zijn als ‘gunstig’ beoordeeld (figuur 1, tabel 2). In 2006 is geen SvI bepaald (ministerie van LNV 2006) en in 2016 is de soort als ‘gunstig’ beoordeeld (Foppen et al. 2016).

Box 1. Generieke uitleg referentiewaarde

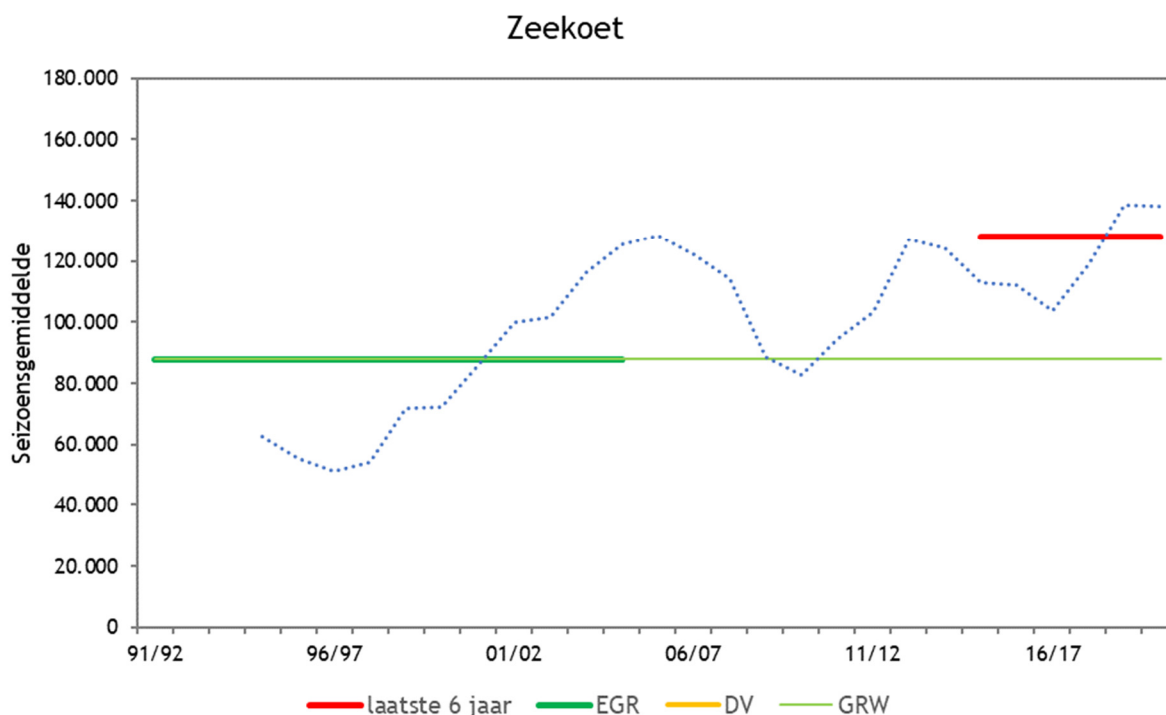
De populatietrend is in belangrijke mate sturend bij het vaststellen van de SvI. Daarnaast dient aan een Gunstige Referentiewaarde te worden getoetst:

- De *Gunstige Referentiewaarde* (GRW) (ofwel *Favourable Reference Value* -FRV-) schetst de gezonde ecologische toestand van de soort. Daarbij geldt als beginsel de situatie rond 1980. Dat is het niveau van de populatie ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn in 1980, de *Directive Value* (DV). Een afname na inwerkingtreding strookt niet met de bedoeling van de Vogelrichtlijn.
- Indien de situatie rond 1980 aantoonbaar niet gunstig was (bijvoorbeeld na een grote afname of als de soort daarna een herstel liet zien), dan wordt gekeken naar een *Ecologische Gunstige Referentie* (EGR). In een groot aantal gevallen zijn dat voor broedvogels de jaren vijftig zoals ook vastgesteld als referentie voor de Rode Lijst. In andere gevallen (bijvoorbeeld na een herstel) kan dit echter ook ná 1980 zijn.
- In het geval de EGR op 1950 wordt gesteld dan wordt de GRW bepaald op 90% van de toenmalige populatiestand, waarmee o.a. rekening wordt gehouden met natuurlijke fluctuaties rond deze stand; doorgaans is pas bij een afname van meer dan 10% over een lange-termijn (30 jaar) sprake van een significante afname.
- Bij onomkeerbare omstandigheden, kan de GRW naar beneden worden bijgesteld. Daarvan is bijvoorbeeld sprake bij soorten van boerenland; sinds 1960 is hier sprake van 16% afname door bebouwing.
- In sommige gevallen zijn zowel de EGR als de DV niet goed bruikbaar, bijvoorbeeld als de EGR niet kan worden bepaald, omdat er geen stabiele gunstige periode te definiëren is, omdat de populatie zich rond 1980 in een dalperiode bevond, of omdat een soort zich recent gevestigd heeft. Dan wordt teruggevallen op een duurzaamheidsnorm (alleen broedvogels) of het gemiddelde over de laatste zes jaar (nieuwe soorten). De duurzaamheidsnorm is een waarde waaronder de soort niet meer duurzaam in Nederland kan voortbestaan.

Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar Vogel et al. (2021).

Tabel 2. Informatie over de populatieomvang- en ontwikkelingen die betrokken is bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (SvI).

Aspecten kerngetallen SvI	Periode	Conclusie/output
Huidige populatieomvang	2014/15-2019/20	128.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Beoordeling korte termijntrend	2008/09-2019/20	matige toename (2,9% per jaar)
Beoordeling lange termijntrend	1991/92-2019/20	matige toename (4,2% per jaar)
Gunstige Referentiewaarde Populatie	EGR	88.000 vogels (seizoensgemiddelde)

Figuur 1. Overzicht van de waarden waarmee de 'Gunstige Referentiewaarde (GRW)' voor de populatie van de Zeekoet (gecombineerde trend Zeekoet/Alk, waarbij de eerste de meer talrijke soort is) als niet-broedvogel is bepaald. Weergegeven zijn de Ecologische Gunstige Referentie (groen, EGR), de periode rond 1980, bij de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (geel, DV = Directive Value), de huidige populatieomvang (rood) en de GRW (lichtgroen). De blauwe stippellijn geeft de indicatieve aantalsontwikkeling (aantal vogels) weer van 1991/92-2019/20, gebaseerd op systematische vliegtuigtellingen op de Noordzee (Monitoring Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL)). Voor een verdere toelichting over de methodiek wordt verwezen naar Vogel et al. (2021).

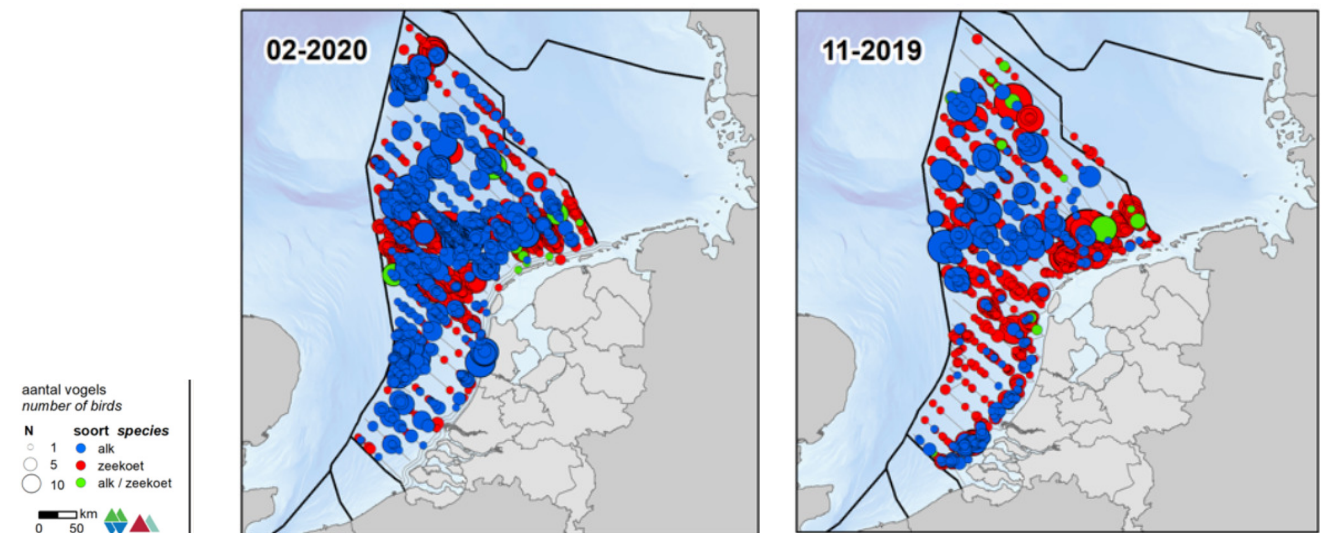
2. Landelijke opgave bij een gunstige Staat van Instandhouding (GSvI)

De populatieomvang overeenkomstig de GSvI bedraagt 88.000 vogels (seizoensgemiddelde). Afgezet tegen het huidige aantal van 128.000 vogels (seizoensgemiddelde) betekent dit dat de soort ver boven de GRW zit. Er is dus geen landelijke opgave.

III. Haalbaarheid

1. Beoordeling landelijke opgave

Zeekoet en Alk zijn voor een belangrijk deel via vliegtuigtellingen niet te onderscheiden en daarom is er een gezamenlijke populatietrend bepaald. De hier uit afgeleide index is omgerekend naar gemiddelde aantallen op basis van schattingen voor het Nederlands Continentaal Plat (NCP) en de kustzone populatie in zijn geheel (Fijn et al. 2022). De Zeekoet laat sinds begin jaren negentig een toename zien, zij het dat deze gepaard gaat met schommelingen (figuur 1). Als GRW is gekozen voor de waarden aan het begin van de telperiode (1990-1995) en momenteel zitten de aantallen daar fors boven. Er is geen landelijke opgave. De Zeekoet is wijdverspreid in de kustzone aanwezig, maar zeker in de winter komt de soort het meest voor verder van de kust op het NCP (figuur 2; Fijn et al. 2022). In februari zijn de grootste aantallen geschat, ongeveer 270.000 exemplaren. De piek in de kustzone is november (enige tienduizenden).

Figuur 2. Verspreiding van de Zeekoet als niet-broedvogel op grond van vliegtuigtellingen in het kader van Monitoring Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL) in representatieve periodes in najaar 2019 en winter 2020 (overgenomen uit: Fijn *et al.* 2022). Weergegeven zijn stippen met variabele grootte in klassen van 1,5 of 10 exemplaren.

2. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

Op dit moment zijn er op landelijk niveau geen belangrijke knelpunten die het behoud van de GSvI van de Zeekoet als niet-broedvogel in de weg staan. Er zijn geen aanvullende beheer- en herstelmaatregelen nodig.

Regionale verschillen

Er zijn geen regionale verschillen.

Relevante ontwikkelingen op het vlak van beleid en beheer

Relevant en taakstellend voor de Noordzee is de beleidsnota Noordzee 2016-2021 en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie. De laatste heeft tot doel 'de Noordzee schoon, gezond en productief te maken/houden waarbij het ecosysteem optimaal functioneert en veerkrachtig is en het gebruik van de Noordzee duurzaam is'. Dit wordt nader uitgewerkt in de beleidsnota Noordzee waarbij het voor de vogels relevant is dat specifiek voor soorten die voorkomen op de Noordzee gebieden worden aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn. Hiervoor worden ook beheerplannen opgesteld per gebied. Daarin staan specifieke maatregelen voor vogels waaronder de Zeekoet. Zo wordt in het Friese Front (dat is aangewezen als Vogelrichtlijngebied) de staand wantvisserij voor een deel van het jaar gesloten in verband met overwinterende zeevogels. In aanvulling op de implementatie van de Vogel- en Habitatrichtlijnen wordt een generieke inzet verlangd voor verduurzaming van de visserij ter bescherming van het bodemecosysteem in de gebieden het Friese Front en de Centrale Oestergronden.

Ontwikkelingen op biogeografische schaal

In het laatste Rode Lijst overzicht (BirdLife International 2021) wordt de Zeekoet als niet-bedreigd beschouwd en is de lange termijntrend toenemend. De verspreiding is iets afgenomen, met name op het Iberisch Schiereiland is de situatie sterk verslechterd (Keller *et al.* 2020). Dit wordt op het conto geschreven van een te hoge sterfte bij adulten die in netten van vissers belanden.

Kennisleemtes

Gezien de toegenomen monitoringinspanning en het feit dat de soort zich in een GSvI bevindt zijn er geen urgente kennisleemtes. Wel is behoefte aan meer kennis over in hoeverre de aantallen Zeekoeten op het NCP worden gelimiteerd door competitie om ruimte met windparken en scheepvaartroutes.

Beoordeling haalbaarheid populatieomvang in 2030 en 2050

Omdat de soort is toegenomen en flink boven de gestelde GRW zit, kan worden volstaan met een behoudsdoelstelling.

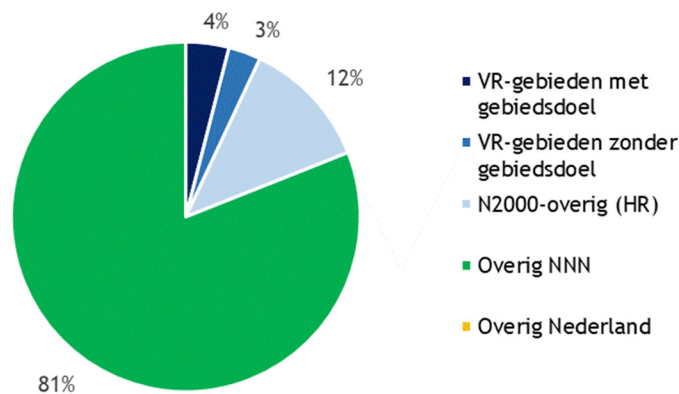
3. Advies landelijk doel en tussendoelen

De populatieomvang bij een GSvI bedraagt 88.000 vogels (schatting seizoensgemiddelde ten tijde van inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn). De huidige populatieomvang van ca. 128.000 vogels (seizoensgemiddelde) die momenteel in de Nederlandse wateren aanwezig is, ligt hier ruim boven. Het toekomstperspectief wordt door de afwezigheid van grote knelpunten als ‘gunstig’ beoordeeld. Het advies is daarom om het landelijke doel op 88.000 vogels (seizoensgemiddelde) te stellen, overeenkomstig de omvang waarbij de soort duurzaam in het leefgebied kan voortbestaan. De landelijke opgave is in de huidige situatie gerealiseerd.

IV. Regionale opgave

1. Actueel voorkomen

De soort komt in bijna de gehele Noordzee voor. Kleine delen daarvan zijn inmiddels voor de soort aangewezen en dat betreft 4% van de totale populatie, een groter deel zit in vogelrichtlijngebieden zonder gebiedsdoel en habitatrichtlijngebieden, op de Noordzee (samen 15%; figuur 3).

Figuur 3. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20, op basis van seizoensgemiddelde) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de Zeekoet als niet-broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrichtlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN). Bron: MWTL.

Aangezien de Zeekoet een soort is van bijna exclusief de Noordzee (kleine aantallen Waddenzee) betreft het hier alleen de regio ‘rijkswateren’. De belangrijkste gebieden zijn de Centrale Oestergronden, de Doggersbank, het Friese Front, de Klaverbank en de Bruine Bank (Tabel 3).

Tabel 3. De belangrijkste gebieden voor de Zeekoet als niet-broedvogel in de winterseizoenen 2014/15-2019/20. Het procentueel aandeel in de Nederlandse winterpopulatie is indicatief weergegeven (afgezet tegen landelijk seizoensgemiddelde of -maximum). Functie(s) van het gebied: f (foerageren), s (slapen). Type berekening (waarde): g = seizoensgemiddelde, m = seizoensmaximum. VR = (mede) onder de Vogelrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied met een instandhoudingsdoel voor de Zeekoet als niet-broedvogel, HR = in het kader van de Habitatrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied (indien >5%), NNN = Natuurnetwerk Nederland (indien >5%), rw = rijkswateren, IHD = huidig instandhoudingsdoel, - = geen IHD. Bron: MWTL.*

Gebied	Status	Regio	Functie (waarde)	Huidige populatie	Aandeel in NL	IHD (vogels)
Centrale Oestergronden	NNN	rw	f (g)	16.891	13%	-
Doggersbank	HR	rw	f (g)	11.563	9%	-
Friese Front	VR*	rw	s (m)	10.937	4%	behoud
Klaverbank	HR	rw	f (g)	3.923	3%	-
Bruine Bank	VR*	rw	f (g)	2.402	2%	behoud

2. Advies voor regionale opgave voor 2030 en 2050

Het voorgestelde landelijke doel voor 2030 en 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. In het geval van de Zeekoet is sprake van slechts één regio. Omdat er voor de Zeekoet geen aanvullende landelijke opgave is (het verschil tussen de huidige populatieomvang en de gewenste populatieomvang in 2030/2050), is er ook geen aanvullende regionale opgave (tabel 4). In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt.

Tabel 4. Voorstel voor opgave (aantal vogels, seizoensgemiddelde) per regio (hier alleen rijkswateren) van de populatie van de Zeekoet als niet-broedvogel voor 2030 en 2050. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. De trend voor de rijkswateren is niet bepaald, echter wanneer het aandeel binnen de rijkswateren meer dan 70% betreft wordt aangenomen dat de trend in deze regio overeenkomt met de landelijke trend.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2030/2050
rijkswateren	128.000	100%	matige toename	88.000
Landelijk	128.000	100%	matige toename	88.000

V. Prioritering

De Zeekoet bevindt zich als niet-broedvogel in een GSvI en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

Literatuur

- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- FIJN R.C., VAN BEMMELEN R.S.A., DE JONG J.W., ARTS F.A., BEUKER D., BRAVO REBOLLEDO E.L., ENGELS B.W.R., HOEKSTEIN M.S.J., VAN DER HORST Y., LEEMANS J., LILIPALY S., SLUIJTER M., VAN STRAALEN K.D. & WOLF P.A. 2022. Verspreiding, abundantie en trends van zeevogels en zeezoogdieren op het Nederlands Continentaal Plat in 2020-2021. RWS-Centrale Informatievoorziening BM 22.01. Bureau Waardenburg Rapportnr. 20-324. Bureau Waardenburg & Deltamilieu Projecten, Culemborg.
- FOPPEN R., VAN ROOMEN M., VAN DEN BREMER L. & NOORDHUIS R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KELLER V., HERRANDO S., VOŘÍŠEK P., FRANCH M., KIPSON M., MILANESI P., MARTÍ D., ANTON M., KLVAŇOVÁ A., KALYAKIN M. V., BAUER H.-G. & FOPPEN R. P. B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- MINISTERIE VAN LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- VOGEL R.L., FOPPEN R., VAN KLEUNEN A., VAN ROOMEN M. & VAN TURNHOUT C.A.M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

- COMPENDIUM VOOR DE LEEFOMGEVING. 2022. Visvangst in de Noordzee. [tps://www.clo.nl/indicatoren/nl0074-visvangst-in-de-noordzee](https://www.clo.nl/indicatoren/nl0074-visvangst-in-de-noordzee). Geraadpleegd op 19/10/2022.